

Ewa Maj, Tomasz Koziello

"Komunikowanie polityczne
Narodowej Demokracji 1918–1939",
Ewa Maj, Lublin 2010 : [recenzja]

Polityka i Społeczeństwo nr 8, 378-382

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Tomasz Koziello

**EWA MAJ: *KOMUNIKOWANIE POLITYCZNE
NARODOWEJ DEMOKRACJI 1918–1939*
LUBLIN 2010, 632 SS.**

Narodowa Demokracja stanowiła w okresie międzywojennym jeden z najbardziej wpływowych ruchów politycznych. Obejmowała swoim zasięgiem partie polityczne (Stronnictwo Demokratyczno-Narodowe, Związek Ludowo-Narodowy i Stronnictwo Narodowe), organizację ponadpartyjną (Obóz Wielkiej Polski) i młodzieżową (Młodzież Wszechpolską) oraz organizacje pomocnicze (np. Straż Narodową, Narodową Organizację Kobiet, Polskie Towarzystwo Opieki nad Kresami itd.). Liczebnością ustępowała tylko ruchowi ludowemu, ale pod względem wpływów politycznych, ocenianych przez pryzmat wyborów parlamentarnych, stanowiła przez pewien czas główną siłę na polskiej scenie politycznej. Świadczą o tym wyniki wyborów do sejmu w latach 1919 i 1922 oraz do senatu w 1922 r., w których obóz narododemokratyczny, zwany potocznie endecją, zajmował pierwsze miejsce. O jego potęgę świadczy również fakt, że mimo ustanowienia dyktatury autorytarnej Narodowa Demokracja nadal potrafiła zdobywać wpływy w społeczeństwie, jak choćby w wyborach 1930 r. Wówczas, mimo terroru politycznego władzy i fałszowania wyników, endecji udało się osiągnąć drugi wynik za stronictwem rządzącym. Była to ostatnia elekcja, w której wzięła udział, ale mimo absencji w parlamencie od 1935 r. nadal poprzez swoje organizacje odgrywała dużą rolę w życiu politycznym i publicznym państwa.

Silna pozycja i duże wpływy obozu narododemokratycznego były przede wszystkim wynikiem skutecznego komunikowania politycznego tej formacji wśród polskiego społeczeństwa. Proces ten służy kreowaniu, utrzymaniu bądź odbudowie pozytywnego wizerunku określonej instytucji politycznej wobec środowiska wewnętrznego i zewnętrznego w celu zdobycia jego przychylności i akceptacji oraz nawiązania

bliskich i przyjaznych z nim stosunków. Jest on realizowany za pomocą rozmaitych metod i technik przekazujących odpowiednio skonstruowane treści do wybranych odbiorców w celu kształtowania ich postaw w pożądany dla nadawcy sposób. Osiągnięcie tych zamierzeń pozwala zapewnić danej instytucji politycznej większą skuteczność w realizacji swoich interesów.

Monografia *Komunikowanie polityczne...* autorstwa Ewy Maj jest wprawdzie kolejną rozprawą dotyczącą obozu narododemokratycznego w okresie międzywojennym, niemniej jednak jej tematyka odsłania przed czytelnikami nowe, niezbadane dotychczas aspekty działalności tej formacji w latach 1918–1939. Autorka, wybitna badaczka dziejów polskiego ruchu narodowego, tym razem podjęła się trudnej pracy zbadania fenomenu tak dużych wpływów endecji przed II wojną światową. Zważywszy na fakt, że obóz narododemokratyczny w każdych wyborach parlamentarnych, a także samorządowych osiągał dobry lub bardzo dobry wynik, skoncentrowała się na tym, co skłoniło dużą część społeczeństwa do poparcia programu narodowego reprezentowanego przez ZLN i SN. Z tego względu dokonała analizy procesu komunikowania politycznego endecji pod kątem jego celów i zamierzeń, jak również przekazywanych treści oraz formy, za pomocą której komunikaty były prezentowane odbiorcom. Efektem badań E. Maj jest przedstawienie czytelnikom odpowiedzi na następujące pytania: 1) kto odpowiadał za komunikowanie polityczne Narodowej Demokracji, a więc za jego skuteczność?; 2) do jakich odbiorców kierował swój przekaz obóz endecki?; 3) co sprawiało, że treść i forma komunikatów politycznych były atrakcyjne dla wielu grup społecznych?

Struktura monografii ma charakter problemowy i składa się z pięciu rozdziałów, spójnie ze sobą powiązanych pod względem zawartości. Taki podział jest logicznie uzasadniony, gdyż każdy z rozdziałów zawiera omówienie poszczególnych elementów procesu komunikowania politycznego Narodowej Demokracji. Są to: 1) nadawca, czyli twórca i propagator przekazu, 2) odbiorca, czyli ten, do kogo przekaz był skierowany, 3) kanały przekazu, czyli środki, za pomocą których był on rozpowszechniany, i 4) sam przekaz, czyli jego treść i forma, w jakiej był prezentowany. Dzięki tak klarownemu podziałowi czytelnik może bez trudu zorientować się, w jaki sposób przebiegał proces komunikowania politycznego endecji ze środowiskiem wewnętrznym i zewnętrznym, od idei, która stała na początku tworzenia każdego przekazu, aż po jego rozpowszechnienie wśród odbiorców za pomocą różnych środków. W pierwszym rozdziale Autorka scharakteryzowała

nadawcę przekazu – przywódców, ideologów i polityków formacji narodowodemokratycznej. Rozdział drugi został poświęcony odbiorcom komunikatów politycznych i działaniom służącym ich pozyskaniu przez endecję. W rozdziale trzecim E. Maj scharakteryzowała środki przekazu, którymi najczęściej posługiwali się endecy w komunikowaniu politycznym. Natomiast rozdziały czwarty i piąty ukazują schemat tworzenia pozytywnego wizerunku własnego obozu politycznego oraz negatywnego wizerunku przeciwników i wrogów politycznych w celu zyskania akceptacji społecznej dla siebie i negacji dla oponentów.

Wśród walorów monografii na szczególną uwagę zasługuje jej treść teoretyczna, odnosząca się do komunikowania politycznego i jego składników. Autorka we wstępie w sposób przystępny wyjaśniła, czym jest ten proces, czemu ma służyć oraz w jaki sposób przebiega. Przy omawianiu każdego rozdziału oraz podrozdziału dużo miejsca poświęciła natomiast charakterystyce każdego z elementów tego procesu. Czytelnik w pierwszym rozdziale dowiaduje się, kim są i jakie funkcje spełniają twórcy przekazu politycznego, a także czym są i jaki wpływ na nich mają ich kompetencje merytoryczne, organizacyjne i językowe. W drugim rozdziale omówiona jest rola odbiorców przekazu: ich zdolności intelektualne, wyznawane wartości, zainteresowania oraz sytuacja demograficzna i społeczna, wpływające na skuteczność oddziaływania nadawanych treści i kształtowanie postaw zgodnie z intencjami twórców komunikatu. W rozdziale trzecim opisane jest znaczenie kanałów informacyjnych, którymi przekaz dociera do odbiorcy. Są to przede wszystkim środki masowego komunikowania takie jak prasa czy radio, ale również inne nośniki informacji: plakat, zdjęcie, ilustracja, afisz, literatura piękna itp. W rozdziale czwartym można zapoznać się z pojęciem wizerunku politycznego, jego rolą i funkcją w procesie komunikowania politycznego, a także z mechanizmem jego kreowania. Natomiast w rozdziale ostatnim wyjaśnione jest pojęcie wroga politycznego oraz opisane jego znaczenie w kontaktach między nadawcą a odbiorcą komunikatu. Treści te mogą być przydatne i pomocne dla zrozumienia, czym jest i w jaki sposób powstaje proces komunikowania politycznego.

Ogromną zasługą Autorki jest również przybliżenie czytelnikom mechanizmów kreowania i rozpowszechniania informacji przez Narodową Demokrację. Z książki można się dowiedzieć o cechach wyróżniających twórców komunikowania politycznego decydujących o dość dużej skuteczności oddziaływania komunikatów na odbiorców. Do tych cech należy zaliczyć: wszechstronne wykształcenie i znajomość otacza-

jącej rzeczywistości, sprawność w posługiwaniu się językiem i wykorzystywaniu jego funkcji perswazyjnych, wyznawane wartości i ich realizację, odpowiedni status społeczno-materialny oraz pozytywnie odbieraną działalność w przeszłości. Czytelnik w rozprawie znajdzie opis strategii komunikacyjnych endecji, etapy formułowania przekazów politycznych, ich cechy, a także cele i intencje, które przyświecały nadawcom w realizacji funkcji informacyjno-propagandowej. Autorka, bazując na licznych i różnorodnych przykładach, dokładnie i skrupulatnie przedstawiła, w jaki sposób tworzono pozytywny wizerunek własnego obozu i jak dyskredytowano oponentów politycznych na zasadzie opozycji dobra i zła. Wszystko co dobre przypisywano Narodowej Demokracji, prezentowano ją jako jedyną patriotyczną siłę nie tylko posiadającą wizję idealnej Polski, w której wszystkim żyłoby się dobrze, ale również mającą odpowiednich ludzi i instrumenty, by tę wizję zrealizować. Poza tym otwartej dla każdego, kto chciałby pracować na rzecz ojczyzny: chłopów, mieszczan, ziemian, inteligencji czy robotników. Natomiast negatywnymi cechami obarczano wrogów i przeciwników, do których w pierwszym rządzie zaliczano Żydów, masonów, komunistów, Niemców i sanację. O ile endecja była dobra, to jej rywale ukazani zostali jako siły zła zmierzające do zniszczenia polskiego państwa i narodu, posiadający przy tym najgorsze cechy charakteru, intelektu i wyglądu fizycznego. E. Maj scharakteryzowała również mechanizm docierania do odbiorców komunikatów politycznych przez endeków, zaczynający się od identyfikacji poszczególnych adresatów pod względem światopoglądowym, świadomościowym i demograficznym, a kończący na doborze odpowiednich metod i technik dostosowanych do ich poziomu percepcji, by zapewnić większą skuteczność oddziaływania. Monografia E. Maj ma tym samym bardzo ważny walor merytoryczny. Przedstawia bowiem Narodową Demokrację w całkowicie nowym ujęciu: jako formację nowoczesną, zdolną adaptować się do zmieniającej się rzeczywistości i wykorzystującą wszystkie możliwe środki propagandowe, by osiągnąć zamierzone cele polityczne.

Na podkreślenie zasługuje również obszerna bibliografia, którą Autorka wykorzystwała w swojej rozprawie. Oprócz literatury naukowej dotyczącej komunikowania politycznego oraz międzywojennej historii i myśli politycznej E. Maj skorzystała również z bogatej bazy źródłowej. Wśród materiałów źródłowych należy wymienić: dokumenty polityczne partii i organizacji endeckich, pisma polityczne jej przywódców, memuarystykę, literaturę piękną i twórczość naukową narodowych demokratów oraz prasę centralną i lokalną formacji. Dzięki nim udało się

Autorce zilustrować elementy procesu tworzenia i rozpowszechniania informacji w obozie narodowodemokratycznym, a także ubarwić przekaz naukowy przez prezentację wybranych przykładów barwnego języka nacjonalistycznych komunikatów politycznych.

Monografia Ewy Maj jest znaczącym osiągnięciem w dziedzinie polskiej myśli politycznej w latach międzywojennych oraz w teorii komunikowania politycznego. W sposób całościowy i kompletny przedstawia działalność propagandową Narodowej Demokracji, jej twórców, cele i zasady działania. Ukazuje zastosowanie przez narodowe ugrupowania polityczne działające w okresie 1918–1939 reguł komunikacyjnych w praktyce. Może służyć jako podstawa dla innych badaczy zamierzających zająć się kwestią komunikowania politycznego pozostałych partii i obozów politycznych zarówno w przeszłości, jak i działających współcześnie.